

OSMANLILAR

KÜLTÜREL TARİH

SURAIYA FAROQHI

AKILÇELEN
kitaplar

OSMANLILAR KÜLTÜREL TARİH

Suraiya Faroqhi

Çeviri: Çağdaş Sümer

 AKILÇELEN
kitaplar

AKILÇELEN KİTAPLAR

Yuva Mahallesi 3702. Sokak No: 4 Yenimahalle / Ankara

Tel: +90-312 396 01 11 Faks: +90-312 396 01 41

www.akilcelenkitaplar.com

Yayıncı Sertifika No: 12382

Matbaa Sertifika No: 26062

Kitabın özgün adı ve yazarı: A Cultural History of the Ottomans,
Suraiya Faroqhi

©Suraiya Faroqhi, 2016

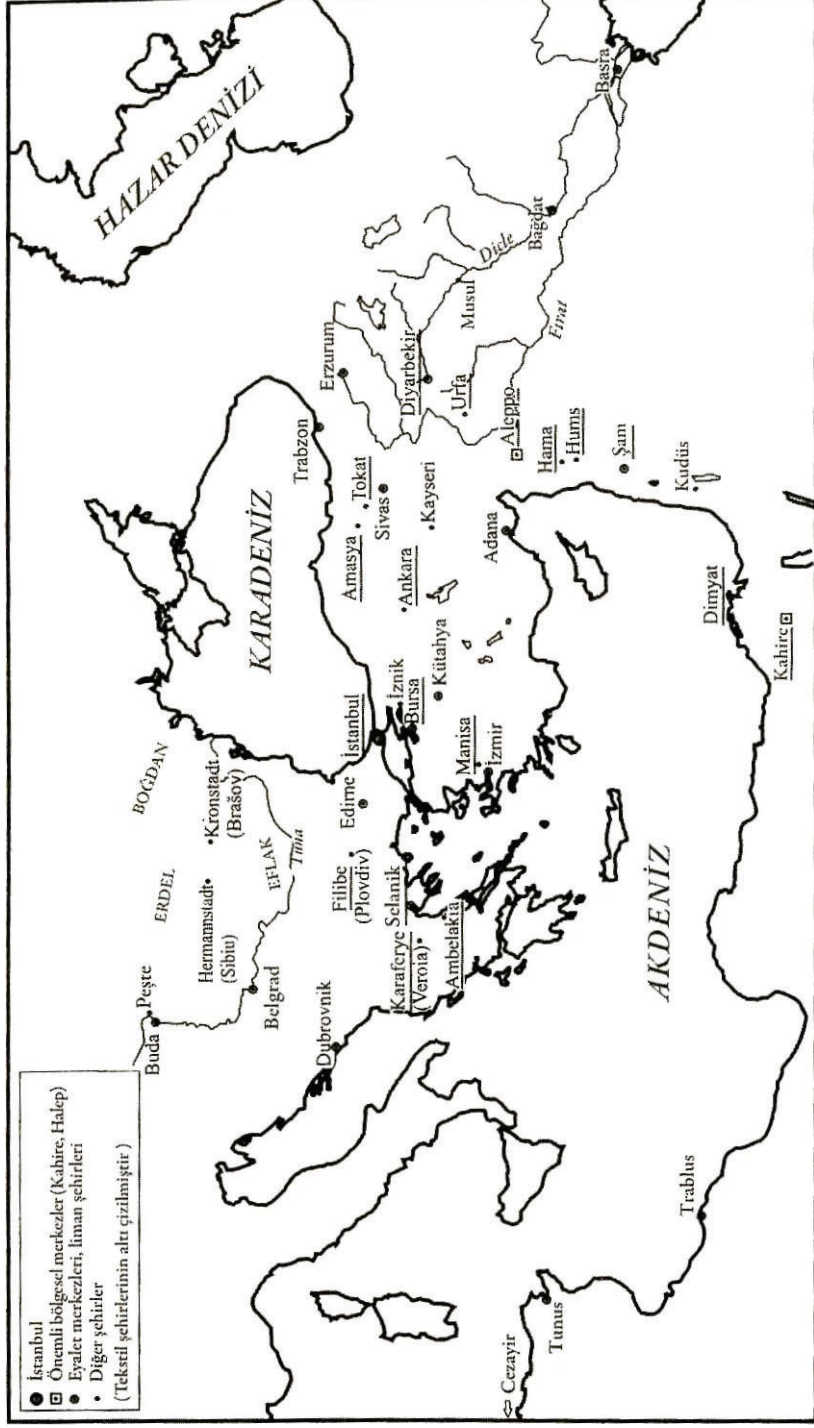
© Türkçe yayım hakları AKILÇELEN Kitaplar'ındır. Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir biçimde ve hiçbir yolla, bu kitabın içeriğinin bir kısmı ya da tümü yeniden üretilemez, çoğaltılamaz ya da dağıtılamaz.

ISBN: 978-605-9800-77-8

Ankara, 2018

Çeviri : Çağdaş Sümer
Redaksiyon : Tunç Tayanç
Yayına Hazırlık : Zeynep Kopuzlu Taşdemir
Sayfa Düzeni : Özlem Çiçek Öksüz
Kapak Tasarımı : Lodos Grup
Baskı : Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj Sanayi Ltd. Şti
Sebze Bahçeleri Cad. Arpacıoğlu İşhanı
No: 95/1 İskitler Ankara

Dostum Tülay Artan'a

Osmanlı İmparatorluğu'nda seçilmiş imalat merkezleri (on yedinci-on sekizinci yüzyıllar)

İÇİNDEKİLER

<i>Görsel Listesi</i>	9
<i>Teşekkür</i>	17
<i>Transliterasyon Üzerine Bir Not</i>	23
<i>Giriş</i>	25
BÖLÜM BİR	
Geçmiş Zamanların ve Yabancı Diyarların Eserlerini Es Kullanmak	81
BÖLÜM İKİ	
Osmanlı Sultanı: Muzaffer ve Dindar	125
BÖLÜM ÜÇ	
Toplum ve Ayrımları	161
BÖLÜM DÖRT	
Üç Dinli Bir Dünya: Osmanlı Fetihleri ve Gayrimüslim Nüfus	191
BÖLÜM BEŞ	
Savaş ve Barış Yapmak: Savaşmak, Hediye Vermek ve Sınırların Çizilmesi	223
BÖLÜM ALTI	
Kıymetli Eşyalar Kullanılarak Yemek ve İçmek	269

BÖLÜM YEDİ

Kumaş ve Deri Yığınları 303

BÖLÜM SEKİZ

Toprak, Su, Hava ve Ateş: Doğanın Hediye ve
Tehlikeleri 347

Sonuç.....385

Zaman Çizelgesi.....401

Kaynakça409

Dizin.....475

GÖRSEL LİSTESİ

Görsel 0. Bir Holbein halısı. Bayerisches Nationalmuseum, München. Holbein: Inv.-Nr. T1598, Teppich mit ornamentaler Gestaltung, Photograph D15440, fotoğrafçı bilinmiyor. Borkopp Restle et al. (2002). *Textile Schätze aus Renaissance und Barock aus den Sammlungen des Bayerischen Nationalmuseums: mit grossen Freuden, Triumph und Köstlichkeit, Ausstellung München, Bayerisches Nationalmuseum: 10.10.2002-16.2.2003* (Münih: Bayerisches Nationalmuseum).

Görsel 1. Roma mezar taşı. Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara. Yazarın fotoğrafı. French, David (2003). *Greek, Latin and Byzantine Inscriptions of Ancyra* (Ankara: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Vakfı), s. 146, No. 43.

Görsel 2. Mekke'yi resmeden çini (on yedinci yüzyıl). Sadberk Hanım Müzesi. SHM-17645küçük. Bilgi, Hülya (2009). *Dance of Fire, Iznik Tiles and Ceramics in the Sadberk Hanım Museum and Ömer M. Koç Collections* (İstanbul, Vehbi Koç Vakfı), s. 434.

Görsel 3. İran tarzı kıvrımlı desenlere sahip bir seccade. MAK. Fotoğraf: © Gerald Zugmann/MAK. T8327. Noever, Peter, ed. (2009). *Global-Lab: Kunst als Botschafts, Asien und Europa/Art as a Message, Asia and Europe* (Viyana: MAK), ss. 300-1. No. 227.

Görsel 4. Belgrad'daki Hint savaş filii. Topkapı Sarayı Müzesi.

BÖLÜM YEDİ

Kumaş ve Deri Yığınları 303

BÖLÜM SEKİZ

Toprak, Su, Hava ve Ateş: Doğanın Hediye ve
Tehlikeleri 347

Sonuç..... 385

Zaman Çizelgesi..... 401

Kaynakça 409

Dizin..... 475

GÖRSEL LİSTESİ

Görsel 0. Bir Holbein halısı. Bayerisches Nationalmuseum, München. Holbein: Inv.-Nr. T1598, Teppich mit ornamentaler Gestaltung, Photograph D15440, fotoğrafçı bilinmiyor. Borkopp Restle et al. (2002). *Textile Schätze aus Renaissance und Barock aus den Sammlungen des Bayerischen Nationalmuseums: mit grossen Freuden, Triumph und Köstlichkeit, Ausstellung München, Bayerisches Nationalmuseum: 10.10.2002-16.2.2003* (Münih: Bayerisches Nationalmuseum).

Görsel 1. Roma mezar taşı. Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara. Yazarın fotoğrafı. French, David (2003). *Greek, Latin and Byzantine Inscriptions of Ancyra* (Ankara: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Vakfı), s. 146, No. 43.

Görsel 2. Mekke'yi resmeden çini (on yedinci yüzyıl). Sadberk Hanım Müzesi. SHM-17645küçük. Bilgi, Hülya (2009). *Dance of Fire, Iznik Tiles and Ceramics in the Sadberk Hanım Museum and Ömer M. Koç Collections* (İstanbul, Vehbi Koç Vakfı), s. 434.

Görsel 3. İran tarzı kıvrımlı desenlere sahip bir seccade. MAK. Fotoğraf: © Gerald Zugmann/MAK. T8327. Noever, Peter, ed. (2009). *Global-Lab: Kunst als Botschafts, Asien und Europa/Art as a Message, Asia and Europe* (Viyana: MAK), ss. 300-1. No. 227.

Görsel 4. Belgrad'daki Hint savaş filii. Topkapı Sarayı Müzesi.

TSMK. H.1517, fol.98a. Atıl, Esin (1986). Süleymanname: The Illustrated History of *Süleyman the Magnificent* (Washington, New York: National Gallery of Art ve Harry N. Abrams Inc.), ss. 108-9, III. No.8.

Görsel 5. Çin porseleni kahve fincanları. Sadberk Hanım Müzesi. H. K. 166-3229. Carswell, John (1995). *Chinese Ceramics in the Sadberk Hanım Museum* (İstanbul: Vehbi Koç Vakfı ve Sadberk Hanım Müzesi), s. 137, No. 190.

Görsel 6. Osmanlı İmparatorluğu'nda Orta Avrupa'dan gelen piş-tovlar. Veste Coburg. Kaynak: *Kunstammlungen der Veste Coburg* V79-80.

Görsel 7. Çizimler (miğfer). Bayerisches Nationalmuseum, München. Inv.-Nr. 8248, Grafik türkischer Helm (unvollendet) Fotoğraf D14427 Berlinger. Rapp, Jürgen (2003). 'Der Pergamentriss zu Süleymans Vierkronenhelm und weitere venezianische Goldschmiedeentwürfe für den türkischen Hof aus dem sogenannten Schmuckinventar Herzog Albrechts von Bayern', *Münchner Jahrbuch der bildenden Kunst*, 3. Seri 54, 105-49.

Görsel 8. Sultan III. Mehmed'in portresi, Handschrift Rastatt 201, fol. 15b. Kangal, Selmin et al. (2000). *The Sultan's Portrait: Picturing the House of Osman* (İstanbul, Türkiye İş Bankası), s. 292, NO. 62.

Görsel 9. Hindistan'da bir Osmanlı sefiri. The David Collection, Kopenhag, Envanter numarası 49/1992, fotoğrafçı: Pernille Klemp. von Folsach, Kjeld (1996). *Sultan, Shah and Great Mughal: The History and Culture of the Islamic World* (Kopenhag: The National Museum), s. 411, No. 386.

Görsel 10. IV. Mehmed'i resmeden bir çizim. Nordiska Museets, Stockholm. Picture_0035 Mats Landin, © Nordiska museet.

Adahl, Karin (2006). *Alay-ı Hümayun: İsveç Elçisi Rålamb'ın İstanbul Ziyareti ve Resimleri 1657-1658*, çev. Ali Özdamar (İstanbul: Kitap Yayınevi), s. 79.

Görsel 11. II. Mahmud'un portresi. Staatsbibliothek Berlin. Cod. or.fol. 3064, Bl. 73b/74a. Sergi kataloğu (1985). *Türkische Kunst und Kultur aus osmanischer Zeit* (Recklinghausen: Aurel Bongers).

Görsel 12. Genç bir Osmanlı beyefendisi (Levni) ve Bursalı bir kadın (Levni). Topkapı Sarayı Müzesi, TSMK. H.2164, fol.10b ve fol7a. İrepoğlu, Gül (1999). Levni: *Nakış Şiir Renk* (İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı), ss. 180, 186, No. 7a ve 10b.

Görsel 13. Tartı ve ağırlıklar. Pera Müzesi. PMA 645 (tartılar) ve PMA 241 (ağırlık). Suna ve İnan Kıraç Vakfı Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri Koleksiyonu, Kürkman, Garo (2003). *Anadolu'da Ağırlık ve Ölçüleri* (Antakya: AKMED) No. 148 ve 185 (sayfa numarası yok).

Görsel 14. Bir köylü aile. Staatsbibliothek München. td33905-00001. Stackelberg, Otto Magnus Freiherr von (1831). *Trachten und Gebräuche der Neugriechen* (Berlin: Reimer), ayrı basımlar.

Görsel 15. Bir yeniçeri ve esirini gösteren çini tabak. Völkerkunde-Museum. Münih (şimdi: Museum der fünf Kontinente). Yeniçeri rasviri 17-33-33@1Ektra-SAM-2. Kalter, Johannes ve Irene Schörenberger (2003). *Der lange Weg der Türken* (Stuttgart: Lindenmuseum), s. 129, No. 139.

Görsel 16. 1727 yılına tarihlenen çini bir levha. V&A. 1756-1892. V&A <http://collections.vam.ac.uk/item/O106609/tile-unknown/> (erişim tarihi: Kasım 2014).

Görsel 17. Kilise'ye ait gümüş tabak (Ortodoks-Osmanlı). Sadberk Hanım Müzesi. M.1228-15674. Pitarakis, Brigitte ve Chris-

tos Merantzias (2006). *A Treasures Memory: Ecclesiastical Silver from Late Ottoman Istanbul in the Sevgi Gönül Collection* (İstanbul: Sadberk Hanım Müzesi), s. 28.

Görsel 18. Ermeni kilisesine ait perde. Sadberk Hanım Müzesi. SHM 11801-İ1134. Bilgi, Hülya ve İdil Zambak (2012). *Ottoman Embroideries in the Sadberk Hanım Collection: ... Skill of the Hand, Delight of the Eye* (İstanbul: Sadberk Hanım Müzesi), s. 156, No. 45.

Görsel 19. Üstte: Bir Yahudi Kadın. Irvin Cemil Schick'e aittir. Chappelle, George de la (1648). *Recueil de divers portraits des principales dames de la Porte du Grand Turc, tirée au naturel sur les lieux et dédiés à Mme la Comtesse de Fiesque* (Paris: Antoine Estienne), No. III, sayfa numarası yok. Altta: Siyah paltosu ve beyaz baş örtüsüyle bir Yahudi kadın. Costumes Turcs Vol II: Resim (suluboya). Türk kıyafetlerini gösteren bir albümden Folio 31. Siyah bir entari giyen ve başının ve omuzlarının etrafına beyaz bir kuşak saran Yahudi kadın; Reg. No. 1974, 0617, 0.12.2.31; PRN. RFM38487.

Görsel 20. Miğfer. Hofjagd- und Rüstkammer. JRK_C_159_11470. Sandbichler, Veronika. *Türkische Kostbarkeiten aus dem Kunsthistorischen Museum* (Viyana ve Innsbruck: Kunsthistorisches Museum, 1997), ss. 12-13, No. 9.

Görsel 21. Bir matara. Hofjagd- und Rüstkammer. HJRK_C_28_17747_ret. Beaufort-Spontin, Christian ve Matthias Pfafenbicher (2013). *Meisterwerke der Hofjagd- und Rüstkammer* (Kurzführer durch das Kunsthistorische Museum Wien, ed. Sabine Haag) (Viyana: Kunsthistorisches Museum).

Görsel 22. Bir bozdağan, İstanbul'dan Apafy'ye hediye. Hofjagd- und Rüstkammer. HJRK_C_128_54405. Beaufort-Spontin, Christian ve Matthias Pfafenbicher (2013). *Meisterwerke der Hofjagd-*

und Rüstkammer (Kurzführer durch das Kunsthistorische Museum Wien, ed. Sabine Haag) (Viyana: Kunsthistorisches Museum).

Görsel 23. Tuğ. Ambras. PA 571. Auer, Alfred, Margot Rauch, Katharina Seidl (2009). *Fernsucht: Die Suche nach der Fremde vom 16. bis 19. Jahrhundert* (Viyana ve Ambras: Kunsthistorisches Museum Wien), ss. 56-57, No. 3.6.

Görsel 24. Gösterişli bir çadır. Armeemuseum Ingolstadt. A. 1854. Atasoy, Nurhan (2000). *Otağ-ı Hümayun: Osmanlı Çadırları*. (İstanbul, Aygaz), ss. 262-63.

Görsel 25. 1699 sınırına dair bir çizim (Luigi Ferdinando Marsigli). Bologna Üniversitesi Kütüphanesi. Fondo Marsili ms 1044, n. 39. Lodovisi, Achille (2012). 'Come nasce una frontiera: Le ricognizioni di Luigi Ferdinando Marsili sul nuovo limes balcanico', *La scienza delle armi: Luigi Ferdinando Marsili (1658-1730)*, ed. Francesca Baldi et al. (Bologna: Pendragon), ss. 172-73, No. 6.

Görsel 26. Kahve fincanı. Kütahya. Sadberk Hanım Müzesi. Kütahya fincan – 3934. Altun, Ara, Gönül Öney, John Carswell (1991). *Türk Çini ve Seramikleri*, çev. Tülay Artan (İstanbul: Sadberk Hanım Müzesi), s. 73.

Görsel 27. Sofra. Ambras. AM_PA_773_777?03-1. Auer, Alfred, Margot Rauch, Katharina Seidl (2009). *Fernsucht: Die Suche nach der Fremde vom 16. bis 19. Jahrhundert* (Viyana ve Ambras: Kunsthistorisches Museum Wien), s. 52, No. 9.

Görsel 28. Şölenlerde kullanılan bir tabak. Sadberk Hanım Müzesi P. 373-9513. Bilgi, Hülya (2009). *Dance of Fire, Iznik Tiles and ceramics in the Sadberk Hanım Museum and Ömer M. Koç Collections* (İstanbul: Vehbi Koç Vakfı), s. 344.

Görsel29. Süslemeli tahra kaşıklar. AmbrasAM_PA_773_777_03.1.

Auer, Alfred, Margot Rauch, Katharina Seidl (2009). *Fernsucht: Die Suche nach der Fremde vom 16. bis 19. Jahrhundert* (Viyana ve Ambras: Kunsthistorisches Museum Wien), s. 52, No. 9.

Görsel 30. Sarık ve kavuğu. Ambras. AM_WA_2818_1-1. Sandbichler, Veronika. *Türkische Kostbarkeiten aus dem Kunsthistorischen Museum* (Viyana ve Innsbruck: Kunsthistorisches Museum, 1997), ss. 18-19, No. 19.

Görsel 31. On sekizinci yüzyıla ait bir kadın elbisesi. Sadberk Hanım Müzesi. SHM 14150-K.808-6. Görünür, Lâle (2010). *Osmanlı İmparatorluğunun Son Döneminden Kadın Giysileri* (İstanbul, Yapı ve Kredi Yayınları), ss. 64-64, No. 4.

Görsel 32. 1600'ler ilâ 1700'lerden deri bir kaftan. Museum Vestte Coburg. Gr. Kat. XX.011. Kretschmar, Marit et al. (1979). *Osmenisches-türkisches Kunsthandwerk aus süddeutschen Sammlungen* (Münih: Callwey), ss. 142, 163.

Görsel 33. İpek kaplı bir çift ayakkabı. Ambras KK_5386_3-1.

Görsel 34. Bursa dokuması tarzında bir kilise kumaşı. MAK © Gerog Mayer. T3624. Noever, Peter, ed. (2009), *Global-Lab: Kunst als Botschaft, Asien und Europa/Art as a Message, Asia and Europe* (Viyana: MAK), ss. 216-17, No. 157.

Görsel 35. Lotto tarzı bir halı. Bayerisches Nationalmuseum, Münih. Inv.-Nr. T1601, Teppich mit ornamentaler Gestaltung Fotoğraf No. D4131 Stöckmann, Marianne. Borkopp Restle et al. (2002). *Textile Schätze aus Renaissance und Barock aus den Sammlungen des Bayerischen Nationalmuseums: mit grossen Freuden, Triumph und Köstlichkeit, Ausstellung München, Bayerisches Nationalmuseum: 10.10.2002-16.2.2003* (Münih: Bayerisches Nationalmuseum).

Görsel 36. TOPRAK: Bahçede bir lale (İznik vazosu). V&A. Londra, Birleşik Krallık. 232-1876. Atasoy, Nurhan ve Julian Raby (1994). *Iznik, the Pottery of Ottoman Turkey*, ed. Yanni Petsopoulos (Londra: Alexandria Press & Lawrence King), No. 703 (sayfa numaraları yok).

Görsel 37. SU: Bir çeşmenin parçası seramik levha. Hood Museum, Dartmouth College, Hannover, NH, ABD. C.971.42. Blair, Sheila S. ve Jonathan M. Bloom ed (1991). *Images of Paradise in Islamic Art* (Hannover, NH: Hood Museum of Art, Dartmouth College), s. 71.

Görsel 38. HAVA. Gülsuyu şişesi. Sadberk Hanım Müzesi, İstanbul. H. K. 78-3141. Carswell, John (1995). *Chinese Ceramics in the Sadberk Hanım Museum* (İstanbul, Vehbi Koç Vakfı ve Sadberk Hanım Müzesi), s. 103, No. 125.

Görsel 39. ATEŞ: Bosna tarzı bir soba. *Ottoman Archeology in Hungary*'den bir çizim. Sabján, Tibor ve Vég, András (2003). 'A Turkish House and Stove from the Water-Town (Víziváros) in Buda', *Archeology of the Ottoman Period in Hungary*, ed. Ibolya Gerelyes ve Gyöngi Kovács (Budapeşte: Macar Ulusal Müzesi), s. 295, No. 14 ve 15.

Görsel 40. İstanbul'da bir yangın. Museo Correr, Venedik. Memorie turche, codice in folio, piccolo, cartaceo del secolo XVII, Ms. Cicogna 1971 (gia MCCCXLVIII), fol. 186b. Çağman, Filiz, Attilia Dorigato et al. (1995). *Yüzyıllar Boyunca Venedik ve İstanbul Görünümleri/Vedute di Venezia ed İstanbul attraverso i secoli* (İstanbul: İtalyan Kültür Merkezi), s. 269.

TEŞEKKÜR

Maddi kültür pek çok Osmanlı tarihçisi için görece yeni bir alandır. Elinizdeki kitap da öğrencileri –ve kendimi– bu konuyla haşır neşir kılma abalarımın bir ürünüdür. Birkaç yıl boyunca İstanbul Bilgi niversitesi'nde lisans öğrencilerine bu konu hakkında ders verdim ve İstanbul, İznik ve Bursadaki müzelere düzenlediğim akınlarda bana eşlik ederken gösterdikleri sabır –ve hatra bazen heves– için onlara teşekkür borçluyum. Kütahya seramikleri ya da Anadolu halıları hakkında konuyla ilgili bilgim sınırlı olduğunda bile, genellikle Őevkle verdiğim, bitmek bilmeyen söylevleri dinlediler.

Bir müze uzmanı ve bir sanat tarihçisi olmadığımdan, bu konulardaki uzmanların tavsiyelerinden çok yararlandım. İstanbul'daki Sadberk Hanım Müzesi'nden, Osmanlı kumaşlarına dair bilgisi olağanüstü olan Lle Görünür'e yardımları için minnettarım. Daha nceki bir aőamada, 2006'ya kadar Topkapı Sarayı Müzesi'nin tekstil küratörü ve sonrasında da önemli bir sergi düzenleyicisi olan Hülya Tezcan'ın engin tecrübesinden faydalandım. Viyanda'daki Museum für angewandte Kunst/Gegenwartskunst, kısaca MAK'tan Barbara Karl benim de bir parçası olma Őansını bulduğum bir sempozyumun katılımcılarına, bugün bu müzede ser-

gilenen ve eskiden Habsburglara ait olan halılara ilişkin büyüleyici bir sunuş yaptı. Atina'daki Benaki Müzesi'nden Anna Ballian, kendisiyle tanıştığımda, ayinlerde kullanılan tabak ve kadehlerin Osmanlı-Rum bağışçılarının yazıları üzerine makalelerini benimle paylaşma nezaketini gösterdi ve müzesinde sergilenen pek çok Anadolu yapımı parçadan haberdar olmamı sağladı. Nazan Ölçer tarafından Sabancı Müzesi'nde (İstanbul) düzenlenen sergiler, kataloglarıyla birlikte, önüme yeni ufuklar açtı ve daimi bir neşe ve ilham kaynağı oldu. İstanbul'daki 500. Yıl Vakfı Türk Musevileri Müzesi'nin müdürü Nisya Isman, Tanzimat öncesi dönemin Osmanlı Yahudi kültürüyle ilgili günümüze ulaşmış nadir parçalar için koleksiyonunu araştırdı. Budapeşte'deki Macar Ulusal Müzesi'nin elinde bulunan parçaları keşfederken rehberliğinden faydalandığım Ibolya Gerelyes'e de teşekkür borçluyum. Tam da yeniden düzenlendiği sırada Victoria ve Albert Müzesi'nin İslam bölümünü gezdiren Tim Stanley'e de teşekkür ederim.

Üniversitelerdeki Osmanlı sanatı ve eserleri üzerine çalışan tarihçilere de minnettarım ve kendi adıma yapmış olabileceğim yanlış yorumlar için afarını diliyorum. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden emekli Nurhan Atasoy'un çalışmaları olmasaydı, bu projeye başlayamazdım bile. Ayrıca, yaptığı pek çok yayınlara, resmen emekli olduktan sonra bile bir insanın ne kadar çok şey başarabileceğini göstererek tüm diğer yaşlı araştırmacılara ilham kaynağı olmuştur. Charlottesville VA'da bir kış günü, Walter Denny'nin (University of Massachusetts in Amherst) yorulmak bilmez şevki-ne tanıklık ertim ve şimdi University of Virginia'da çalışan Amanda Phillips, sadece Osmanlı ipekli ve kadifeleriyle ilgili bilgi sunmakla kalmadı, aynı zamanda bugün İngiltere'deki Birmingham Müzesi'nin depolarında saklanan Orta Doğu sanat eserlerini görmemi de sağladı. Eveline Sint Nicolaas (Rijkmuseum, Amsterdam) Cornelis Calkoen hakkında bilgi toplamama yardım ederken, Münih'te-

ki Ludwig Maximilians Universität'ten emekli Hans Georg Majer, cömert bir şekilde Osmanlı sultanlarının portrelerine, özellikle de şu ya da bu nedenle Alman koleksiyonlarına girmiş olanlarına dair engin bilgisini benimle paylaştı. Ayrıca, Elif Akçetin (University of Illinois, Chicago), Stefan Hanß (Cambridge University), Amanda Phillips, Giorgio Riello (Warwick University) ve Christin Woodhead (University of Durham) metni okuyup yorum yapma inceliğini gösterdiler; onlara ne kadar teşekkür etsem azdır. Son olarak, Tülay Artan (Sabancı Üniversitesi, İstanbul) yıllar boyunca çok yakın bir dost oldu ve Osmanlı sanatıyla ilgili bilgisi daimi bir esin kaynağıydı.

Maddi nesnelere hakkındaki bir kitabın görsellere ihtiyacı vardır ve bunu 'kısıtlı bir bütçe'yle yaparken, pek çok cömert müzeden ve küratörlerinden yardım aldım. Eksiksiz bir liste kitapta yer almaktadır; ama bazı kişiler bu tür bir listede bahsedip geçmenin asla yeterli olmayacağı ölçüde bana yardımcı oldular. Hepsinden önce, İstanbul'un Büyükdere semtindeki Sadberk Hanım Müzesi'nin müdürü Hülya Bilgi'nin ve küratörü Lâle Görünür'ün yardımları vazgeçilmezdi. Yaprak Özkonu (Pera Müzesi) cömertçe bir Osmanlı ağırlığının resmi konusunda yardım etti ve Ibolya Gerelyes de nazik bir şekilde yeniden yapılmış bir Osmanlı dönemi sobasını gösteren bir çizimi kitaba almama izin verdi. Londra'daki Victoria ve Albert Müzesi'nden Tim Stanley, Müze'nin ana sayfasının içinden çıkamamayı becerdiğimde bana görseller sağlayarak yardımcı oldu. Avusturya'daki Innsbruck şehrinin yakınlarında bulunan Schloss Ambras'da, Margot Rauch'un ve Viyana'daki Hofjagd- und Rüst-kammer'de bürosuna randevusuz gitmiş olmama rağmen çok ihtiyaç duyduğum bilgileri sağlayan Stefan Krause'nin yardımlarına müteşekkirim. Topkapı Sarayı Müzesi'nde Esra Müyessiroğlu çok yardımcı oldu ve Irvin Cemil Shick (İstanbul) cömert bir şekilde kendi şahsi kütüphanesinde yer alan George de la Chappelle'e ait

bir kıyafet kitabından on yedinci yüzyıla ait bir gravürü kitabıma almama izin verdi.

Türk Kültür Vakfı tarafından verilen Türk Kültür ve Sanat Bursu'nu alma şansına sahip olmasaydım, bu resimler renkli olarak basılamazdı: Bu kurumun idarecilerine içten 'teşekkürler'. Elbette, bu kitabın içeriği Türk Kültür Vakfı'nın görüşlerini yansıtmamaktadır; bu açıdan tek sorumlu benim.

Pek çok nesne, onları süsleyen yazılar sayesinde tanımlanabilmiştir, fakat uzman olmayan biri için, bunları okumak zor, hatta imkânsız olabilir. Rumca ve Ermeniceyi hiç bilmemem nedeniyle yardım istemek durumunda kaldım. Bilhassa, Osmanlı taşra tarihine ilişkin bilgilerimizin genellikle ne kadar sınırlı olduğunu anlamamı sağlayan Anna Vlachopoulou (LMU Münih) ve Marinós Srayannis'in (FORTH, Rethymno, Yunanistan) cömert yardımlarından faydalandım. Gizemli Ermenice yazıya gelince, yine LMU'dan Talin Suciyan'ın bilgi ve sabrına minnettardım.

Bilgisayarla ilgi sorunlar, redaksiyon, kitapların temini ve genel moral destekleri için, tümü İstanbul Bilgi Üniversitesi'nden Büşra Kösoğlu, Daniel Ohanian ve Zeynep Yeşim Gökçe'ye, ayrıca Koç Üniversitesi'nden (İstanbul) Mustafa Erdem Kabadayı'ya minnettardım. Vera Costantini (Ca' Foscari Üniversitesi, Venedik) maharetleriyle hayati bir resmi temin etmeme yardımcı oldu. Güneş Işıksel (Medeniyet Üniversitesi, İstanbul) de değerli yorumlarda bulundu. Münih'teki LMU'da Elfie Semen, Hayim Malkhasy, Alexander Morar ve Adrian Gheorge, eğer tek başıma olsaydım ilerlememi engelleyecek bir dizi çıkmazla uğraştılar. Ayrıca, yeni kurulan Toplumsal ve Beşeri Bilimler Fakültemizin dekanı Aydın Uğur hep ilham verdi ve teşvik etti. I. B. Tauris'den Azmina Siddique ve Henry Howard bu metnin basıma hazırlanmasına yardım ettiler; destekleri için kendilerine çok minnettardım.

Son olarak, Giorgio Riella ile Anne Gerritsen'e (her ikisi de

TEŞEKKÜR

Warwick University, Coventry'de alıŐmaktadıř) ve Luca Molá'ya (European University Institute, Fiesole yakınlarındaki San Domenico) eserlerin üretim ve tüketimiyle ilgili bir çok konferansa davet ettikleri için müteteŐekirim. Bu bir araya geliŐler bakıŐ aımı çok geniŐletti ve ümit ediyorum ki müze ve sergileri dolaŐan hevesli bir amatörün gözlemlerinin ötesine geçmemi mümkün kıldı. Elbette cömert bir Şekilde zamanlarını ve uzmanlıklarını sunan bu insanların hiçbiri, hiçbir biçimde geriye kalmıŐ olabilecek hatalardan sorumlu değildir.

TRANSLİTERASYON ÜZERİNE BİR NOT

Arap eyaletleri de dahil olmak üzere Osmanlı dünyasıyla ilişkili kişi isimleri, coğrafi terimler ve eşyalar modern Türkçenin kurallarına göre yazılmıştır. Osmanlı dışı İslam dünyasıyla ilgili terimler içinse, genellikle bazı harf imlerini kaldırarak *Encyclopedia of Islam*'ın 2. baskısındaki kullanımlara bağlı kaldım.